

Decasia

Libuše Heczková — Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Praha

Dnes již legendární film Billa Morissona z roku 2002 o umění upadání pod názvem *Decasia* zakončil v kině Národního filmového archivu Ponrepo pozoruhodnou mezinárodní konferenci věnovanou teorii a filozofii médií nazvanou *Dis/Appearing (Mizení/Objevování)*, pořádanou Internationales Kolleg für Kulturtechnikforschung und Medienphilosophie Weimar (IKKM) a Filozofickou fakultou Univerzity Karlovy (FF UK) pod záštitou rektora Univerzity Karlovy profesora Tomáše Zimy a za podpory Česko-německého fondu budoucnosti. Konference se uskutečnila 27. – 29. května 2015 a její záznam je publikován na internetové platformě pro současné umění Artyčok TV.

Bill Morisson ve svém filmu využil zbytků, poškozených kousků filmových pásů a odpadků k tomu, aby probudil k životu sám filmový materiál a aby se z toho, co bylo určeno k zániku a vyhozeno, stal objev. Estetika, epistemologie, náboženské nebo technické praxe v západní tradici většinou vycházejí z opačného postupu — „něco“ se objeví/zjeví a stane se tak vnímatelným, představitelným a uchopitelným, a teprve tehdy je uživatelné. Procesy rozpadání, rozkládání, ničení, věci vyhozené a zanechané zániku, jevy nechtěné a beztvaré nás vedou k tomu, co nemůžeme snadno užívat, k tomu, co je potlačeno a zapomínáno. Morissonův film svojí zvláštní *techné* na chvíli zadržel proces zániku, aby jej bylo možné postřehnout, aby mu bylo možné porozumět i se jím jen těšit.

Decasia symbolicky završila konferenci, zasvěcenou snaze porozumět dějům nikoli se zřetelem ke vzniku věcí, ale naopak k jejich zániku. Tato snaha prodchnula příznačně i úvodní řeč Bernharda Siegerta, jednoho ze zakladatelů mezinárodního Výmarského centra: každé mizení je zároveň objevením se něčeho jiného, mizení není konec a zkáza objektu. V následných příspěvcích tak mizení nenabývalo čistě negativního charakteru, šlo především o porozumění věcem, jevům, fenoménům ze vztahů mezi nimi. Odtud také zájem o média, která jsou nosiči těchto vztahů, a odtud také nezvyklá šíře kontextů, do nichž se celá konference rozptýlila. Konference si zvolila téma, které se vztahuje ke konceptu objevování, jenž je ústřední pro fenomenologickou filozofii, ale zároveň představuje jeho negativní, rubovou stranu. Zároveň se zaměřila na mediální operace mizení, zkoumala je v co možná nejširším možném záběru: sledovala destabilizaci, dezintegraci, rozkládání, zanikání určitých formací a vazeb, např. politických režimů, které zajišťují instituce, hranice nebo techniky kontroly, ale i formálních prvků uměleckých projevů a myšlenkových konceptů.

Prvním přiblížením mizení-objevování či zjevení-zmizení byl příspěvek Georgese Didi-Hubermana (École des Hautes Études en Sciences Sociales, Paris), který v koláži různorodých uměleckých druhů a médií v různých časových obdobích sestavoval rytmické řady návratů a zániků. Příspěvky na jedné straně metodologicky vycházely z fenomenologické tradice (zejména ve vystoupeních Josefa Vojvodíka a Miroslava Petříčka /oba FF UK/) a na straně druhé z propracovaného zkoumání kulturních technik (tak jak se mu věnují Lorenz Engell a Bernhard Siegert z IKKM). Pro konferenci

byly příznačné interdisciplinárnost (možnost sledovat specifické možnosti transferů mezi disciplínami) a osvěžující nezatíženost hranicemi jednotlivých druhů umění — od divadla, přes výtvarné umění až po kinematografii. Příspěvky zabývající se tradičními uměleckými druhy často sledovaly jejich materiální či konstitutivní kvality jako umělecké techniky vázané na kulturní objekty v obraze (Claudie Blümle, Humboldtova Univerzita v Berlíně), vlastnosti divadelní scény a jejího zákulisí (Bettine Menke, Universität Erfurt), techniky z dějin magie (Mathew Solomon, University of Michigan) či možnosti filmového pásu (Jacques Aumont, École des Hautes Études en Sciences Sociales, Paris). James Elkins (University of Chicago) a Wolfgang Struck (Universität Erfurt) v rámci vizuálních studií přesáhli k jiným oborům: první k vizuálním reprezentacím využívaným v exaktních vědách a matematice, druhý k mapám a kartografii. Zdánlivě cizorodou inspiraci přinesla archeoložka Astrid Lindenlauf (Bryn Mawr College), která se zabývala způsoby zbavování se (a tedy mizení) odpadu ve starořeckých městech.

Konference, z níž by měla časem vzniknout monografie, jež samotné příspěvky bude rozšiřovat a také nově koncipovat na základě hojných veřejných i neveřejných diskuzí, nebyla uspořádána v Praze náhodně — je součástí intenzivního sblížení německého a českého kontextu v oblastech teorie médií, teorie kultury a literatury, filozofie. Konference se stala významným návratem německého teoretického bádání k nám a také snad českého do německého prostředí. Český „diskurz“ zabývající se (audiovizuálními) médii se na jedné straně přibližuje historickému výzkumu, na straně druhé sociologickým teoriím — v obou případech je velmi často napojen zejména na angloamerické teorie, případně na teorie francouzské. V posledních letech spolupráce mezi německými teoretiky (zejména z Internationales Kolleg für Kulturtechnikforschung und Medienphilosophie při Bauhaus-Universität Weimar, Kompetenzzentrum Medienanthropologie při Bauhaus-Universität Weimar a redakcí časopisu *Internationales Jahrbuch für Medienphilosophie*) a teoretiky a historiky z Filozofické fakulty Univerzity Karlovy, zejména z filmových studií, literární historie a teorie a filozofie, se snaží tuto hegemonii rozrušit. Společné projekty, organizované Kateřinou Krtilovou z výmarského KOMA a Kateřinou Svatoňovovou z pražské Katedry filmových studií FF UK, se zaměřují zejména na sledování teoretických koncepcí, konceptů a pojmů o sobě a chtějí vykročit za současné trendy. Vycházejí z toho, že teoretický diskurz střední a východní Evropy má dlouhou tradici, navázanou na lokálně rozvíjené myšlení filozofické či estetické. Její opomíjení způsobuje, že se zcela popírají velmi nosné historické myšlenkové vazby, které byly násilně přerušeny politickým vývojem, zapomenuty a vymazány. Zamýšlely se a zamýšlí, i v návaznosti na aktuální mezinárodní výzkum, jak obnovit a propojit původní a aktuální teoretické myšlení a znovu navázat dialog mezi sousedními zeměmi. Návaznost na fenomenologickou tradici v tomto projektu je logická; historicky spojuje německou a českou filozofii, s cílem její kritiky a nové interpretace ve vztahu k současným otázkám výzkumu médií a kulturních technik.

Počátkem těchto snah bylo vydání druhého čísla časopisu *Illuminace* v roce 2011, které se zřetelem k pojmu archeologie médií v postmediální době pokusilo srovnat angloamerické, historizující přístupy k médiím s německým myšlením směřujícím spíše k filozofii médií. Přímá spolupráce se pak formovala v projektu nazvaném základy *Pozice a perspektivy české a německé filozofie médií / Positionen und Perspektiven*

deutscher und tschechischer Medienphilosophie, pod jehož záštitou se v letech 2013 a 2014 uskutečnily tři workshopy — v Praze, Berlíně a Výmaru —, které se zaměřily na sledování společných i rozdílných myšlenkových tradic, konceptů a koncepcí, s těžištěm v mediální reflexi z filosofického hlediska.

V současné době je v tisku také kniha *Medienwissenschaft: Východiska a aktuální pozice německé filozofie a teorie médií*, edičně připravená Kateřinou Krtilovou a Kateřinou Svatoňovou, jež představuje základní teoretické texty, ustavující německé teoretické myšlení o médiích, s médii a médii. Antologie zahrnuje základní, doposud nepřeložené texty německé teorie a filozofie médií: jednak texty mezinárodně známých autorů jako Niklas Luhmann, Friedrich Kittler a Hans-Jörg Rheinberger, jednak programové texty současné teorie a filozofie médií jako např. předmluvu knihy *Kursbuch Medienkultur* Lorenze Engella a Josepha Vogla nebo úvodní stať ke sborníku *Bild-Schrift-Zahl*, edičně připraveného Sibyllou Krämer a Horstem Bredekampem, jako také novější texty k aktuálním otázkám výzkumu médií, kultury a techniky od renomovaných autorů, jako jsou Hartmut Winkler, Bernhard Siegert nebo Joseph Vogl. Knihu tvoří tři tematické okruhy, které odpovídají zaměření současného výzkumu v oblasti mediální vědy: 1) reflexe pojmu média, 2) výzkum kulturních technik a 3) otázky performativity v estetické praxi.

Mezinárodní a mezidisciplinární spolupráce mezi Českem a Německem se postupně rozrůstá do nejrůznějších projektů. Doufejme, že se podaří rozšířit český myšlenkový prostor o odlišné pohledy, obnovit zapomenutý česko-německý dialog a navázat na tradice, které byly základem naší kultury.